

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (грудень 2023 – січень 2024 рр.)

Податкова та митна політика

Громадяни та бізнес сумлінною сплатою податків до бюджету фінансово підтримують обороноздатність та соціально-економічну стійкість України. Як свідчать оперативні дані Державної казначейської служби України, за підсумками 2023 р. до загального і спеціального фондів державного бюджету надійшло 2,67 трлн грн податків, зборів та інших платежів. Зокрема, до загального фонду державного бюджету протягом 2023 р. надійшло понад 1,66 трлн грн податків, зборів та інших платежів, з них у грудні 2023 р. – 127,1 млрд грн.

З-поміж платежів, які контролюють податкові та митні органи, основні надходження отримано за рахунок:

- ПДВ з увезених на митну територію України товарів – 366,2 млрд грн, у грудні – 35,7 млрд грн;
- ПДВ з вироблених в Україні товарів, виконаних робіт і наданих послуг – 214,6 млрд грн (зібрано – 347 млрд грн, відшкодовано – 132,4 млрд грн), зокрема у грудні – 22,5 млрд грн (зібрано – 33,4 млрд грн, відшкодовано – 10,9 млрд грн);
- податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 176 млрд грн, зокрема у грудні – 20,9 млрд грн;
- податку на прибуток підприємств – 143,8 млрд грн, зокрема у грудні – 4,1 млрд грн;
- акцизного податку – 103,9 млрд грн, зокрема у грудні – 8,3 млрд грн;
- рентної плати за користування надрами – 56,1 млрд грн, зокрема у грудні – 3 млрд грн;
- ввізного та вивізного мита – 30,7 млрд грн, зокрема у грудні – 3,2 млрд грн.

Рівень виконання річного розпису доходів Державною податковою службою України (ДПС) становив 100,7 % (+4,9 млрд грн), Державною митною службою України (Держмитслужбою) – 93,9 % (-25,7 млрд грн). Основною причиною менших надходжень митних платежів стало погіршення динаміки імпорту через блокування українських вантажних перевезень польськими перевізниками, а також міцніший, порівняно з прогнозним, курс гривні до долара США.

Крім того, до Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування надійшло 478,1 млрд грн ЄСВ, зокрема у грудні – 53,1 млрд грн (рис. 1). Позитивну роль для загальної динаміки відіграють надходження ЄСВ із грошового забезпечення військовослужбовців.

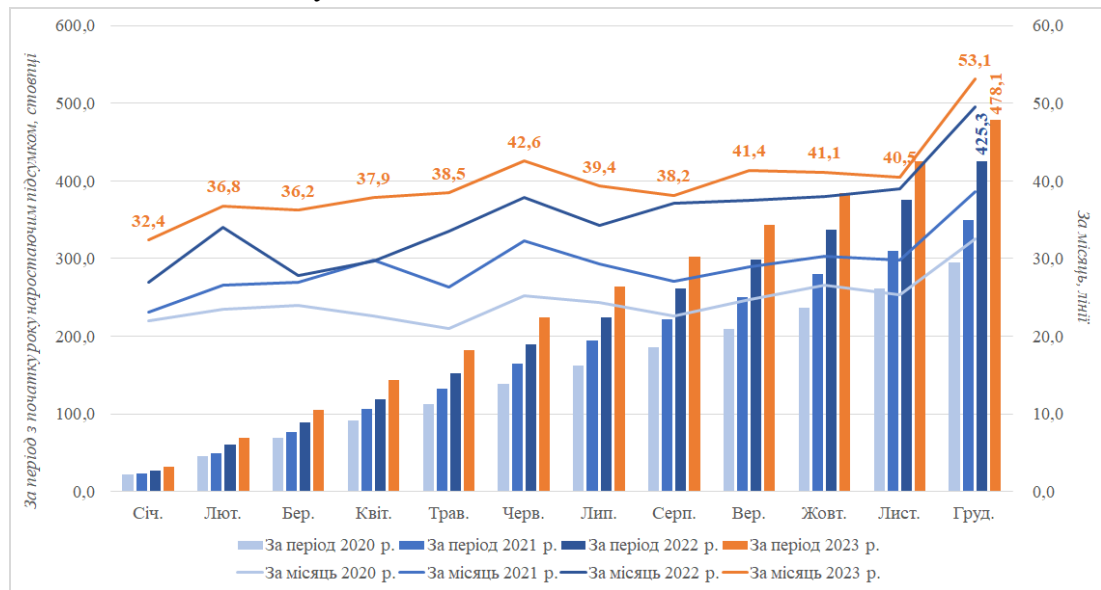

Рис. 1. Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2020–2023 рр., млрд грн

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України та ДПС.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 27 грудня 2023 р. № 1218-р¹ схвалив **Національну стратегію доходів до 2030 року**. Документ підготувало Міністерство фінансів спільно з іншими міністерствами та відомствами за активної участі представників бізнесу. Були також ураховані рекомендації, надані під час консультацій міжнародними партнерами із розвитку, зокрема МВФ, Світовим банком, ОЕСР.

Досягнення мети Стратегії передбачається за такими *стратегічними цілями*:

1) забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності через збереження рівня мобілізації доходів та зменшення потреби в зовнішньому фінансуванні;

2) адаптація законодавства України до законодавства ЄС та забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України в частині митної і податкової політики та адміністрування;

3) зміцнення доброчесності та довіри до контролюючих органів через посилення антикорупційних заходів і підвищення прозорості й ефективності процедур управління;

¹ Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>

4) підвищення рівня дотримання податкового та митного законодавства платниками податків і контролюючими органами;

5) створення й упровадження сучасних цифрових рішень податкового та митного адміністрування.

Як наголосив Мінфін, реалізація Стратегії відбуватиметься послідовно. Спочатку заплановано внутрішню реформу податкових і митних органів, яка є ключовою для підготовки до подальших змін. Реформа полягає в обмеженні втручання контролюючих органів у діяльність бізнесу через консолідацію даних і перехід на роботу із знеособленою інформацією. Далі має відбутися відновлення рівня довіри платників податків до контролюючих органів, що є критичним для успішності нових податкових ініціатив. Лише після цього запроваджуватимуться заходи податкової та митної політики.

Схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року було одним зі структурних маяків, передбачених програмою Механізму розширеного фінансування (*EFF*) МВФ. Своєчасне його виконання до кінця 2023 р. забезпечує Україні підтримку міжнародних партнерів, дає всім зацікавленим особам чітке уявлення про потреби України щодо вдосконалення податкового та митного законодавства, процесів адміністрування.

Оприлюднена Мінфіном наприкінці 2023 р. Стратегія отримала значний суспільний резонанс, відтак її публічне обговорення за участі експертів та бізнесу оперативно відбулося 03 січня 2024 р. та доступне у відеозаписі².

Національна стратегія доходів до 2023 року має стати дієвим інструментом для підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. Надалі влада повинна якісно поліпшити комунікацію подібних документів із суспільством (іще на етапі їх розроблення), що сприятиме відповідному зміцненню довіри громадян до держави.

Мінфін підсумував результати роботи з наближення українського законодавства до законодавства ЄС. Так, 14 грудня 2023 р. був презентований звіт³ за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*EU Acquis*) – селф-скринінгу. Україна стала першою державою, у якій селф-скринінг провели ще до офіційного скринінгу Єврокомісії. Під час масштабної аналітичної експертизи вдалося опрацювати близько 28 тис. актів права ЄС.

Міністерство фінансів було визначено відповідальним за чотири переговорні розділи: оподаткування; Митний союз; фінансовий контроль; фінансові та бюджетні положення. Крім того, Мінфін є співвиконавцем у понад 12 переговорних розділах. У рамках селф-скринінгу Міністерством фінансів було опрацьовано понад 7 тис. актів ЄС. Завдяки цьому визначено, що Мінфіну вдалося

² Національна стратегія доходів: майбутнє спрощенки, реформа податкової, наповнення бюджету / Центр економічної стратегії. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CZpMoC9yYpM>

³ Report on the Initial Assessment of the Progress in the Implementation of the European Union Legal Acts (EU Acquis). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_EN.pdf

повністю імплементувати 742 акти, або 46 % від загальної кількості імплементованих Україною актів права ЄС для підготовки до переговорів про вступ до ЄС.

Нині у процесі імплементации перебувають 25 актів. Зокрема, здійснюються кроки для вдосконалення митних та податкових систем: приведення митного законодавства у відповідність із нормами ЄС через спрощення та стандартизацію митних процедур; підвищення ефективності митних процедур через запровадження електронної системи для моніторингу переміщення товарів; упровадження заходів, які сприяють прозорості та чесності в податкових питаннях, як-от ціноутворення та уникнення подвійного оподаткування.

Отже, Мінфін продовжує цілеспрямовану політику щодо забезпечення фінансової стійкості України в умовах війни та впровадження кращих європейських практик для побудови прозорої, сучасної та дієвої економічної моделі держави. Податкові та митні євроінтеграційні реформи є кроком до зближення із Європейським Союзом, вони сприяють створенню конкурентоспроможної економіки в Україні, розвитку підприємництва, а також залученню інвестицій та міжнародної фінансової підтримки.

ДПС зберігає у фокусі уваги податковий контроль за порушеннями з боку інтернет-магазинів. Наприкінці грудня 2023 – на початку січня 2024 рр. ДПС, розміщуючи на офіційному сайті відповідну інформацію, 14 разів повідомляла про результати заходів податкового контролю у сфері інтернет-торгівлі⁴. Основними масово виявленими під час фактичних перевірок податковими порушеннями були такі: господарська діяльність без державної реєстрації; торгівля без застосування касових апаратів (РРО/ПРРО) при здійсненні розрахункових операцій із кінцевими споживачами; використання найманої праці без належного оформлення трудових відносин; торгівля без відповідних ліцензій у разі їх необхідності. З метою оперативного реагування на такі порушення ДПС закликає свідомих громадян інформувати Службу через чат-бот «*StopViolationBot*» месенджера «*Telegram*».

Завдяки ефективній інформаційній кампанії ДПС з профілактики поширених податкових порушень може бути досягнуто значний економічний ефект, створено належні й рівні конкурентні умови для легального бізнесу, забезпечено додаткові надходження до бюджету.

⁴ Див.: URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/741544.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/741545.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/741710.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/741764.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/741939.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/742197.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/742304.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/742290.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/742741.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/742954.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/743698.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/743765.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/743786.html> ; <https://www.tax.gov.ua/media-tsent/novini/743888.html>

Держмитслужба повідомила кількісну та вартісну результативність виявлення порушень митних правил у 2023 р. За січень – грудень 2023 р. митниці Держмитслужби виявили 11 935 порушень митних правил (ПМП) на суму 8,9 млрд грн (у 2022 р. – 11 098 ПМП на суму майже 3 млрд грн). Порівняно з 2022 р. кількісний показник зріс повільно (на 7,5 %), а вартісний – збільшився втричі (рис. 2).

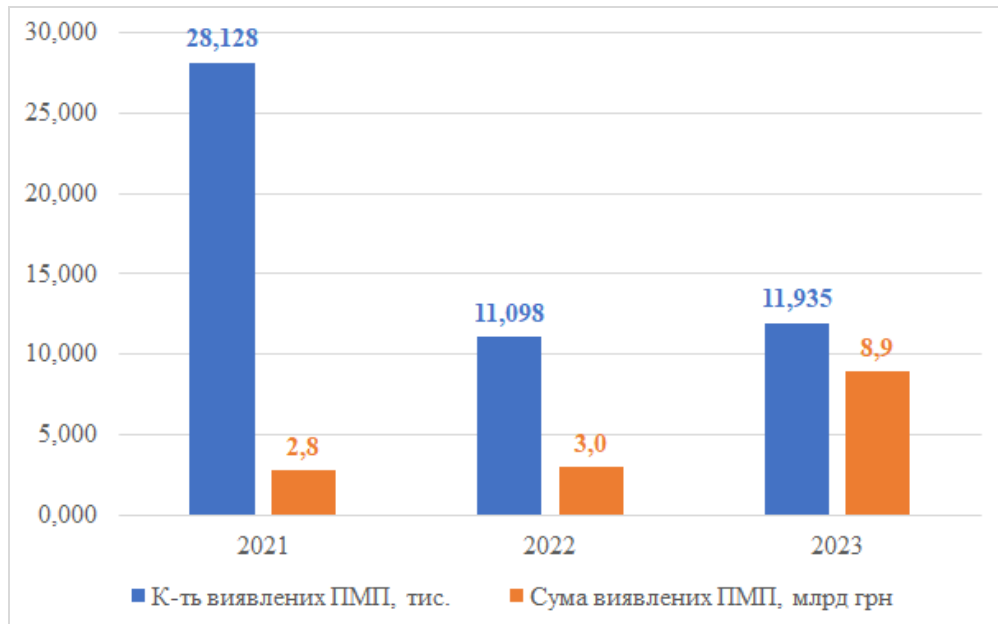

Рис. 2. Результати роботи Державної митної служби України за напрямом протидії порушенням митних правил у 2021–2023 рр.
 Джерело: складено на основі даних Держмитслужби⁵.

Вилучено предметів правопорушень на суму понад 938 млн грн (у 2022 р. – на майже 700 млн грн), включно:

- промислових товарів – на 716 млн грн;
- продовольчих товарів та сільгосппродукції – на 88 млн грн;
- валюти – на понад 73 млн грн;
- транспортних засобів – на 61 млн грн.

Безпосередньо митниці розглянули 3493 справи про порушення митних правил (у 2022 р. – 9825 справ про ПМП). Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 110 млн грн, з яких до держбюджету стягнуто 80 млн грн (у 2022 р. – 770 млн грн та 36 млн грн відповідно). На розгляд до суду митницями передано 6912 справ про порушення митних правил на суму 6,4 млрд грн (у 2022 р. – 5721 справ на суму 3 млрд грн). За результатами розгляду справ судами

⁵ За 2023 рік митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 8,9 млрд грн. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2023-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-89-mlrd-grn-1444> ; За 2022 рік митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн. URL: <http://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2022-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-29-mlrd-grn-1051> ; Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік. С. 51. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>

накладено стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму 2 млрд грн (у 2022 р. – на суму понад 1,8 млрд грн).

Отже, Держмитслужба поступово підвищує ефективність роботи для підтримки фінансової стійкості держави в умовах воєнного стану.

Держмитслужба підбила підсумки «митного безвізу» в 2023 р. Протягом 2023 р. у країнах – учасницях Конвенції про процедуру спільного транзиту було успішно завершено більше 33,6 тис. переміщень, розпочатих митними органами України. Водночас в Україні успішно завершено більше 7,6 тис. переміщень, розпочатих в інших країнах – учасницях Конвенції. Загалом за цей період оформлено 41 тис. транзитних декларацій (рис. 3), а після розпочатого 1 жовтня 2022 р. використання міжнародного застосування Україною *NCTS* (*New Computerized Transit System*) – 41,9 тис. декларацій.

Рис. 3. Підсумки «митного безвізу» у 2023 р.

Джерело: Мінфін, Держмитслужба.

Водночас у 2023 р. сталося розширення застосування *NCTS* та залучення підприємств для надання авторизації на застосування транзитних спрощень відповідно до Конвенції – здійснено оцінку відповідності 57 підприємств та надано 182 авторизації на застосування транзитних спрощень. Також понад 50 заяв від підприємств перебувають на різних етапах розгляду.

Таким чином, бізнес поступово відчуває переваги «митного безвізу» для полегшення та спрощення зовнішньоекономічної діяльності.